

Rolul jocului la preșcolari

Prof. înv. preșcolar MOLDOVAN LENUȚA
Grădinița cu P.P. Nr. 5, ZALĂU, Jud, SĂLAJ

„Pentru copil aproape orice activitate este joc. Jocul este munca, este binele, este datoria, este idealul vieții. Jocul este singura atmosferă în care ființa sa psihologică poate să respire în consecință poate să acționeze.”(E. Claparede)

În dicționarul Enciclopedic al Limbii Române, noțiunile de „joc” și „a se juca”, au diverse definiții și sensuri. Astfel, cuvântul „joc” poate avea sensuri: de amuzament; un sens figurat ca de exemplu „jocul cu focul”; poate semnifica un lucru ieșit din comun, „jocul naturii” ori ceva întâmplător, cum e „jocul destinului”.

Verbul „a se juca” este folosit în sensul de amuzament și deconectare sau de interpretare a rolului într-o piesă; în sens figurat poate însemna simularea (a juca o comedie), o acțiune excitantă (a juca pe nervi), ocuparea unei anumite poziții ierarhice (a juca un rol conducător), o doză de risc (a se juca cu viața), o atitudine ușuratică, nechibzuită față de ceva (a se juca cu focul), manifestări de o deosebită voiciune și strălucire.

Jocul în perioada preșcolară reprezintă principalul mijloc de dezvoltare în următoarele domenii: *fizic, cognitiv, social, emoțional și lingvistic*. Jucându-se, preșcolarii își dezvoltă creativitatea și imaginația, învață să gândească și să se descurce în situații problematice, achiziționează noi aptitudini, își dezvoltă personalitatea și stabilesc o baza importantă pentru învățare.

Cel mai important aspect al jocului este faptul că acesta poate fi utilizat *ca instrument al educației*. În timp ce se joacă, preșcolarul învață diverse forme, culori și dimensiuni ale obiectelor, precum și modalitățile prin care părțile componente se îmbină, pentru a forma un întreg. Treptat, preșcolarul învață să își facă planuri de acțiune, să dezvolte strategii și să evalueze situația pentru a elabora soluții la diverse probleme.

În primul rând, jocul este un *mijloc de dezvoltare fizică* și refulare a energiei pentru preșcolar - în timpul pauzei, curtea grădinițelor și a școlilor iese în evidență prin gălăgia extraordinară; copilul își fortifică mușchii și în același timp își descoperă gustul pentru performanță. La această vârstă este obligatoriu atunci când condițiile climaterice permit, ca cea mai mare parte din timpul acordat jocului să fie petrecută afară, în aer liber. Prin jocuri manipulative: mozaic, înșiratul margelelor pe ață, puzze-ul, lego, jocuri cu alte materiale mărunte, preșcolarul își poate dezvolta aptitudinile motorii care îl vor ajuta să scrie mai târziu. Specialiștii susțin că la vârsta preșcolară este esențial să promovezi jocul în aer liber și jocurile de mișcare la copii. Acestea le permit libertate de mișcare și ajută la fortifierea musculaturii, la călirea organismului, la întărirea oaselor și la consumarea energiei în plus. Dezvoltarea abilităților motorii fine se face cu ajutorul jocurilor de îndemanare, a jocurilor de construcție cu material mărunț și a celor care necesită controlul mâinilor. Acestea au rolul de a-l ajuta pe copil să scrie mai ușor atunci când va învăța acest lucru.

Prin joc *dezvoltarea intelectuală este puternic influențată* în sensul dobândirii de noi cunoștințe, pe de o parte și a diversificării acțiunilor mintale, pe de altă parte. Jocul ajută la dezvoltarea atitudinilor imaginative, a capacităților de creare a unor sisteme de imagini generalizate despre obiecte și fenomene, posibilitatea de a opera mental cu reprezentări după modelul acțiunilor concrete cu obiectele. Realitatea înconjurătoare este foarte complexă și copilul o descoperă prin intermediul jocului. De aceea unii psihologi consideră *jocul ca o activitate de pre-învățare*. Esența jocului constă în reflectarea și transformarea pe plan imaginar a realității înconjurătoare cu care copilul vine în contact încă de mic. Jocul nu constituie pentru copil o simplă distracție deoarece jucându-se, el cunoaște și descoperă și lumea și viața într-o formă accesibilă și atractivă.

Jocul *este un vehicul al stimulării cognitive*. Prin intermediul activității ludice, copiii fac descoperiri senzoriomotorii privind mărimile și formele, noțiunile de „jos” și „sus”, „tare” și „moale” etc. Ei mănuiesc, manipulează, identifică, ordonează, structurează și măsoară diferite obiecte sau materiale. Înălțând și dărâmând prin intermediul jocurilor de construcție și nu numai, se familiarizează cu proprietățile lucrurilor și dobândesc cunoștințe despre greutate, înălțime, volum și textură. Exersându-și percepția, formându-și reprezentări despre obiecte, ființe, fenomene, dezvoltându-și

abilitatea de a reacționa și abilitatea gândirii, copilul acumulează experiență directă. Jocurile afective fac o deosebită plăcere copiilor prin emoțiile plăcute sau mai puțin plăcute pe care le provoacă. Uneori, chiar și durerea amuză dacă este acceptată de bunăvoie (cufundarea într-o baie cu apă rece, creează plăcere prin fiorul pe care-l provoacă) frica provocată prin joc („de-a tâlharii”, „de-a bau-bau”) toate acestea contribuind la exercitarea voinței.

Jocurile de inhibiție care constă într-o oprire voluntară, o reprimare a mișcărilor, au mare importanță prin faptul că preșcolarii trebuie să-și frâneze impulsul, să învețe să se stăpânească înainte de-a acționa. Exercițierea acestei funcții de oprire a dat naștere multor jocuri: stăpânirea râsului (atunci când situațiile sunt comice și te provoacă la râs), a anumitor gesturi reflexe (interzicerea de a închide ochii când apropii mâna de el), stăpânirea unor mișcări voluntare, exerciții de imobilitate (de-a statuia).

Jocul este o *modalitate eficientă de dezvoltare a limbajului* copilului preșcolar. Copiii ascultă și învață elemente de vocabular, gramatică și sintaxă chiar fără a-și da seama; este suficient un mediu propice, de interacțiune cu adulții. Părinții trebuie să-i provoace pe copii la tot felul de discuții, să manifeste interes pentru ceea ce povestește copilul chiar dacă pentru aceștia discuțiile pot fi banale sau fără sens, să îi stimuleze pe copii să povestească evenimentele prin care au trecut dar și să creeze propriile scenarii. Sunt importante în această perioadă interacțiunile cu adulții, comunicarea și încurajarea povestirilor pentru a ajuta la dezvoltarea limbajului și a creativității verbale. Jocurile cele mai indicate la această vârstă sunt cele în care îl stimulezi pe copil să vorbească și să folosească cât mai mult limbajul.

Jocul stimulează fantezia și un anumit gen de percepție a ideilor. Este vorba de fapt despre creativitatea jocului. Copilul este stimulat să cerceteze, să emită idei și nu în ultimul rând este capabil să facă legături intuitive între lucruri, să caute și să descopere legături cauzale între obiecte, întâmplări și fenomene. Prin intermediul jocului copilul își descoperă propriul său potențial inovativ și îl poate experimenta. Pe de altă parte dat fiind că jocul face posibilă trecerea de la realitate la fantezie și invers, el permite copiilor să experimenteze cele mai incitante idei având posibilitatea să se transforme în vrăjitoare, fantomă, animal sălbatic etc. Prin intermediul episoadelor imaginare copiii se pot înfrunta fără riscuri cu aceste creaturi și pot să le domine.

Jocul îi pregătește pe copii pentru viață într-o manieră specifică. Jucându-se, copiii se experimentează și se exersează pe ei înșiși ca agenți activi ai mediului și nu doar ca elemente reactive. În familie și la grădiniță copiii sunt frecvent chemați să acționeze în conformitate cu anumite seturi de modele, dar în lumea jocului ei pot fi cei care iau deciziile. Prin intermediul jocului, alături de nevoia de a se integra, copilul experimentează și nevoia de a-și apăra și de a-și afirma individualitatea. Obligat de context să iasă din el însuși și să se privească dintr-o altă perspectivă, copilul își construiește un sens propriu al identității, sens concretizat în imaginea de sine.

O altă caracteristică a jocului o constituie faptul că el reflectă relațiile determinate ce se stabilesc între oameni și contribuie la *educația socială a preșcolarului*. Rolurile interpretate de către copiii reflectă funcțiile realizate de maturii ce-i înconjoară. În joc, copiii își imaginează că muncesc și imită relațiile de ajutor, trăiesc aceleași bucurii ca urmare a succeselor obținute încolectiv, asemeni adulților pe care-i copiază. Elementul cheie în dezvoltarea socială a preșcolarului este jocul cu reguli. La vârsta preșcolară copilul este apt să respecte reguli și să se implice în jocuri care se bazează pe reguli. De asemenea, jocurile de grup îl ajută pe copil să devină o persoană sociabilă, deschisă, prietenoasă, comunicativă, descoperă importanța spiritului de echipă, parteneriat, cooperare, respect și ajutor reciproc, munca în echipa și „fair play”.

Interesant este faptul că, deși în general mediul familial presupune reguli flexibile, în cadrul jocului abaterile nu sunt tolerate și sunt aspru penalizate de către partenerii de joc.

Jocul contribuie categoric la educația morală a copilului. Modul în care se joacă un copil scoate la iveală forța sau slăbiciunea sa morală. Un copil care se îmbufnează pentru că nu a câștigat, sau își bate joc de copiii mai mici, manipulează, ori părăsește jocul atunci când nu câștigă, dovedește neînțelegerea simțului dreptății și al cooperării. Aceste atitudini morale se dezvoltă devreme și continuă să se fortifice prin „lecții morale”. Aceasta se realizează în special prin intermediul jocurilor care presupun reguli. La vârsta preșcolară copilul este apt să respecte reguli și să se implice în jocuri care se bazează pe ele. De asemenea, jocurile de grup îl ajută pe copil să devină o persoană sociabilă. El deprinde astfel importanța spiritului de echipă, parteneriat, cooperare, respect etc.

Învățarea respectării regulilor presupune cooperarea cu ceilalți copii; din aceste interacțiuni preșcolarul învață să perceapă calitățile și defectele celorlalți. Astfel preșcolarul își dezvoltă sensibilitatea, egoismul, încapațanarea, aroganța, altruismul - trăsături de personalitate care îi diferențiază pe copii la această vârstă. Preșcolarii care nu se joacă cu alți copii de aceeași vârstă își dezvoltă personalitatea în mod deficitar.

Jocul este o modalitate de realizare a *educației estetice a preșcolarului*, care se inițiază în tainele frumosului și învață să-l creeze. Din pricina aceasta, multiple sarcini revin jocului și îndrumarea și controlul acestuia de către adult este absolut necesar, deși unele teorii susțin interzicerea intervenției adultului în jocul copiilor, cu mult tact și diplomatie adultul poate îndruma jocul copilului, transformându-l într-un mijloc eficient prin care să dezvolte simțul estetic al acestuia, fără ca el să simtă vreo constrângere sau impunere din partea adultului. Intervenția adultului în jocul copilului determină transformarea jocului simplu în jocuri mai bogate, mai plăcute, mai complete, cu informații complexe și elemente simbolice numeroase. De o importanță majoră este însă procesul transformării jocului în muncă, fără a altera plăcerea elementului distractiv, pregătindu-l totuși pe copil pentru activitatea de învățare.

În concluzie prin joc, copiii au prilejul de a-și forma, consolida și perfecționa următoarele abilități și competențe:

Comportament cognitiv:

- Explorează și manipulează concepte;
- Testează idei;
- Se concentrează pe sarcini;
- Plănuiesc strategii;
- Exersează, testează și evaluează abilități;
- Realizează conexiuni cu experiențele trecute;
- Antrenează memoria secvențială și cronologică;
- Gândesc creativ și reprezintă simbolic obiecte, idei, persoane.

Comportament socio-afectiv:

- Leagă prietenii și au încredere unii în ceilalți;
- Negociază și rezolvă conflicte;

- Experimentează sensul puterii, imitând adulții;
- Exprimă fără teamă sentimente de veselie, tristețe, supărare;
- Își modifică propriul comportament în interesul grupului;
- Acceptă și punctul de vedere al altor persoane.

Comportament motor:

- Exersează mișcarea fină a mușchilor;
- Dezvoltă coordonarea oculo-motorie;
- Se orientează în spațiu și timp;
- Negociază și reglează nevoia fizică de spațiu.

Comportament verbal:

- Vorbesc - exprimă liber gânduri, sentimente și emoții, dialoghează, pun întrebări;
- Își îmbogățesc vocabularul;
- Spun și ascultă povești, poezii;
- Exersează și își autoreglează procesele de memorare și reproducere a unui conținut concret sau verbal: imagini, cuvinte, mișcări.

Jocul este cea mai sigură cale de acces spre sufletul copilului, spre minunata lui lume de gânduri și vise având reale valențe formative. El contribuie la dezvoltarea intelectuală, socială, emoțională, fizică și estetică a copilului, cultivă încrederea în forțele proprii și spiritul de competiție.

Bibliografie:

- Bacus, A. (1998). *Jocuri pentru copiii de la o zi la 6 ani*. București: Editura Teora.
- Burcă, A. (2011). *Strategii de evaluare în învățământul preșcolar*. Bacău: Ed. Rovimed Publishers.
- Dumitrana, M. (2008), *Învățarea bazată pe cooperare*, București Editura V&I Integral.
- Marcus, S. (2003). *Jocul ca libertate*. București: Editura Scripta.
- Mîndru, E. (2012). *Învățăm, jucându-ne!*-Asociația Înv. Harghițeni, București: Ed. DPH.
- Preda, V., Pletea, M. și Grama, F. (2011). *450 de jocuri educaționale*. București: Ed. DPH.
- Simister, C.J. (2011). *Jocuri pentru dezvoltarea inteligenței și creativității*. Iași: Ed. Polirom
- Verza, E. (1978). *Omul, jocul și distracția*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- <http://www.didactic.ro/>